

Cesarettten Merhamete 2

BASİRET

Ahmet cesaretini toplayıp fırsatları değerlendirmeye; hayallerine göre karşısına çıkan fırsatlara evet ve hayır demeye başladığında, artık başka bir hayat yoluna girer. Daha riskli ve dolayısıyla daha dikkatli olmayı gerektiren bir yoldur bu.

Cesaretle attığımız adımlar sonucunda edindiğimiz değişik deneyimler, çoğunda başarısız olsak bile bize çok şey öğretir. Yaşamı başka açılardan görmeye, daha önce fark etmediğimiz imkânları ve seçenekleri fark etmemizi sağlar.

Basiret, çoğumuzun bildiği ve günlük hayatta kullandığı gibi “görüş kazanma” anlamında bir terimdir. Daha yaygın kullanımıyla, “geniş görmek; bakış açısının geniş olması” gibi anlamlara da bürünmüştür zamanla.

Cesaretle giriştiğimiz denemelerimiz neticesinde farklı seçenekleri deneyimleyerek, başarılı veya başarısız birçok deneyimin neticesinde daha geniş bir bakış açısı kazanmaya başlarız. Bu durum, beynimizin en temel ve hayret verici özelliklerden birisi sayesinde bizi zamanla bambaşka bir insana dönüştürür.

Beynin bu temel özelliği onun sürekli değişebilirliği ve uyarlanabilirliğidir. Beynimiz, asla kafamızın içinde olduğu gibi duran bir et parçası ya da bilgisayar değildir. Evet, duyularımız aracılığıyla bilgi alır, değerlendirir ve bir takım tepkiler veya davranışlar üretir; fakat bunu yaparken her deneyimde sürekli olarak değişir. Beynimizde trilyonlarca minik değerlendirme ve veri akış kontrol birimleri vardır. Bunlar aslında beynimizi oluşturan sinir hücreleri arasındaki minik, mikroskobik bağlantı ve iletişim noktalarıdır. Bunlar her deneyimimizde sürekli değişirler. Fiziksel olarak değişen bir beyin, zihnimizin “donanımının” her deneyimde değişmesi anlamına gelir. Yaşadığımız bireysel ve benzersiz deneyimler, kısa zaman içinde beynimizi hiç kimseninkine benzemeyen, kendi deneyimlerimizle şekillendirilmiş yepyeni devrelerle donatır.

Bu yeni devrelerin oluşmasının nedeni, deneyimlerimizle ortaya çıkacak davranışlarımızı şekillendirebilmemiz içindir. Yıllarca alışılmış bir düzenin içinde, düşünce konforuna gömülmüş olarak yaşayan bir insan, acı çekse bile, yoksunluk yaşasa bile bunu değiştiremez. Zira beyindeki devreler başka bir davranış üretememektedir. Cesaretle atılan adımlar, beyinde yeni devreler oluşturdukça, aynı şartlar o insanın zihninde bambaşka yorumlanıp, bambaşka davranış seçenekleri ortaya koymaya başlar. İşte bu alternatif çoğalmasına ve davranış repertuarının zenginleşmesine **basiret** diyebiliriz.

Bizim garson Ahmet’in basiret geliştirmesinin altındaki en önemli deneyimi, cesaretle giriştiği denemelerde yaşadığı irili-ufaklı “başarısız”lıklardır.

Ahmet, bakış açısı genişledikçe, eskiden göremediği ve aslında çevresinde pek fazla kimsenin de fark etmediği şeyleri görmeye başlar. Bu da karşısına çıkan durumları diğer insanlara göre çok farklı değerlendirmesine ve zamanla gizli fırsat ve tehditleri görebilmeye başlamasını sağlar.

FERASET

Ahmet artık kendi restoranını açmış durumda. Elbette her şey mükemmel değil; yapılan ufak tefek hatalardan dolayı arada canı sıkılsa da, hedefi yolunda yılmadan ilerliyor. Dikkatle verip sonuçlarını izlediği her kararı, ona yeni deneyim kapılarını açıyor.

Bu yolun bir sonraki doğal sonucu, sadece baktığınızda görünen şeyleri değil, size gösterilmeyenleri, gizli olan bağlantıları ve ilişkileri de görebilme becerisidir. Buna kısaca **feraset** diyoruz.

Feraset, Arapça kökenli bir kelimedir ve günlük dilimizde “anlayış, sağlıklı kavrayış” gibi anlamlarda kullanılır. Fakat kelimenin esas kökeni Arapça at anlamına gelen faras kelimesinden türer ve aslında “at görüşü” demektir. Atların, iki yanda bulunan gözleri ile çok geniş bir alanı görebildiklerini biliriz. İşte feraset de, zamanla biriken deneyimlerle, sıradan insanların göremedikleri bağlantıları ve örüntüleri görebilme becerisini kazanmak anlamındadır aslında. Gösterilenin arka planını görebilmek, görünmeyen bağlantıları fark edebilmek, hareketlerini bu daha üst düzey kavrayış ile planlamak ve her şeyi belirli bir sistem içinde bileşenler veya birin parçaları olarak görebilme becerisidir. Zamanla gelişen ve geliştikçe kendini geliştirme özelliği olan feraset sayesinde okunarak, dinlenerek yahut çalışılarak kavranamayacak yeni ve benzersiz bilgiler elde etmek de mümkündür.

Ferasetin ortaya çıkarttığı bu bilgi tipi “beliren” yahut “zuhur eden” bilgi olarak da nitelenebilir. Zihnimizdeki eski deneyimler, algıladığımız dış dünya ve bunların hepsini değerlendiren son derece karmaşık beyin devrelerinin işlemleri sayesinde, başka bir zihinde ortaya çıkmayabilecek bilgi ve beceriler kendiliğinden ortaya çıkabilir. Bu durum, yaşamda gittikçe ustalaşma, zorluklarla mücadele konusunda zamanla bambaşka yollar bulabilme, kimsenin denemediği çözümleri kurgulayıp hayata geçirebilme becerisi şeklinde karşımıza çıkabilir. Yaşla ve deneyimle artan feraset, bu nedenle hayata ışık tutan en önemli özelliklerimizden birisidir.

İlk başlarda bu tip “içe doğan” bilgiler, insanın kendisini de şaşırtabilir. Zira muhtemelen çok uzun bir zamandır bizlere gerek eğitim süreçlerimiz gerekse geleneksel bakış açılarımız gereği, kendi sezgilerimize çok fazla güvenmememiz gerektiği öğretilmekte. Bundan çok azımız kaçınıbiliyoruz. Fakat ferasetle bakmaya ve görmeye başladıkça, etrafımızdaki birçok insanın neden yanıldığını, aslında doğru olanın ne olması gerektiği, krizlerin içindeki fırsatları ve rahat gözükken hallerin içindeki sorunları fark etmeye başlarız. Elbette bu yetenek bir gecede gelişebilen, belirli formüllerle yapılabilen bir şey de değildir. Zaman ve deneyim, böyle bir derinliğin temel taşlarıdır. Ahmet, işinde ustalaştıkça, önüne gelen sorunları sırayla çöze çöze, ferasetinde kendiliğinden bir gelişim meydana gelecek ve zamanla en beklenmedik sorunlara bile çözüm geliştirebilen bir zihin donanımına sahip olacak.

Elbette feraseti geliştirmek için bazı sade ve temel kurallara dikkat etmek gerekir. Mesela:

- Dinlemeye ve başkalarının becerilerinden istifade etmeye olabildiğince açık olmak
- Yargılamadan, hemen sonuçlara varmadan izlemeye ve gözlemlemeye mümkün merteye zaman ayırmak;

- Kendi başımıza düşünebilmek için kendimize arada bir de olsa, başka işlerle bölünmeyecek şekilde vakit ayırmak;
- Bize verilen her türlü bilgi ve tavsiyeyi olduğu gibi kabul etmeden önce şüpheyile yaklaşmak
- Başka insanların; özellikle de bizimle benzer işlerle uğraşan, benzer sorunları çözmekle hayatını geçirmiş insanların yaşam öykülerini ve engelleri aşma yöntemlerini olabildiğince iyi öğrenmek
- 7 yaşından küçük ve yetmiş yaşından büyük insanlarla vakit geçirmeye özen göstermek.

Evet, bu sonuncu “kural”ın biraz garip olduğunun farkındayım. Fakat yaşam deneyimini yaş almış insanlardan; anda kalmanın keyfini ise ancak küçük çocuklardan, özellikle de onlarla oyun oynarken alabiliriz.